

DESTINUL FAMILIEI DE AROMÂNI BEZA

Un fel de preambul - L.G:

Printr-o oarecare împrejurare, a ajuns la mine manuscrisul acestei lucrări. Fusese respins de alte reviste, pe motiv că are prea multe pagini. Nouă ni s-a părut „aur curat”. Aceasta pentru că are la bază documente - originale și copii - adunate de inginerul comandor Romeo Hagiac -, referitoare la familia Beza, cu specială privire asupra lui George Beza. Lor li se adaugă memoriile Ligiei Beza și doi arbori genealogici, unul realizat de George Beza și un altul, extins, avându-l ca autor pe Romeo Hagiac. Parte a acestor documente, au fost donate Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța.

Romeo Hagiac este rudă, prin alianță, cu familia Beza, ceea ce explică și interesul său pentru cercetarea acesteia. Prin extensie, comandorul face și un portret al unui apropiat colaborator al lui George Beza, Edwin Boxhall.

Mi-am permis, cu aprobarea domnului Hagiac, să completez

---

* Romeo Hagiac s-a născut în 1922, în localitatea Scânteia, județul Iași. Absolvent al Școlii Navale - promoția 1943 - și al Școlii Speciale de Ofițeri de Marină de la Turnu Magurele - în 1946 -, al Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale, al Politehnicii București. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a fost ambarcat pe distrugătorul „Regina Maria” și pe alte nave. A participat la numeroase misiuni de convoiere, patrulare și minare și la evacuarea trupelor germano-române, pe calea mării, din Crimeea (aprilie-mai 1944). A fost comandant al remorcherelor-dragor „Basarabia” și „Ovidiu”. În 1946, a intrat în rezervă, profesând în Marina Civilă. Pentru activitatea sa în timpul războiului, acesta a fost răsplătit cu ordinele *Coroana României* în grad de cavaler, *Steaua României* în grad de cavaler. Comandorul-inginer a publicat nu doar articole de memorialistă și istorie navală, ci și lucrări de „inginerie”, precum: *Transportul paletizat și containerizat al mărfurilor*, București, Editura Politică, 1977/ în colaborare cu Ioan Dinescu, Constantin Georgescu/, *Manipularea, depozitarea, transportul și distribuirea mărfurilor*, București, Editura Tehnică, 1973/ coautor, alături de Ion Georgescu și Alexandru Nanu/. După ce primise medalia *Crucea Comemorativă* și *Emblema de onoare a Șefului SMFN*, pe 14 august 2011, comandorul în retragere Romeo Hagiac a fost răsplătit cu Ordinul *Virtutea Maritimă* în grad de Cavaler, cu insemn pentru militari. Romeo Hagiac a decedat pe 29 ianuarie 2012, fără să fi apucat să citească, publicat, acest articol. Cf. *Dicționarul enciclopedic de marină*, f.l., Editura Semne, 2010, p. 363/coordonator Anton Bejan/; *Romeo Hagiac*, în „Marea Noastră”, XXI, nr. 6 (84), dec. 2011-ian. 2012, p. 38.

** Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; e-mail: laviniagh@yahoo.com.

articolul primit cu alte informații, mai ales „locale.

Lucrarea de față este o primă încercare de prezentare a familiei Beza. Fără îndoială, personalitatea principală este George Beza. Ne-am oprit însă și asupra soției sale, Vasilichia Beza - care l-a secondat în toate acțiunile sale -, asupra fraților săi Jean (Ioan) și Constantin Beza, a vărului său, Marcu Beza. Mai puține informații deținem asupra lui Traian Beza, a Mariei și Sofiei Beza. Deci, cercetarea rămâne deschisă.

*

Familia Beza este originară din nordul Greciei (Macedonia), localitatea Avidela, regiunea Gredena, aproape de Salonic, unde, la sfârșitul secolului XIX, exista o puternică comunitate de aromâni.

Din cauza persecuțiilor politice, mulți dintre membrii acestei comunități au fost obligați să ia calea pribegiei. Printre aceștia s-a numărat și *Dumitru Beza* (1874-1936), profesor la școala din Avidela, localitatea sa de origine. Datorită activității sale în afirmarea românismului, autoritățile grecești îl expulzează și îi confiscă averea.¹ În aceste condiții, *Dumitru Beza* se refugiază în România și se stabilește la Constanța. În anul 1906, primește cetățenia română. Se căsătorește cu Ioana Ghimpețeanu, fiică de notar și nepoată de preot ortodox, cu care va avea cinci copii: două fete - Sofia și Ligia - și trei băieți - George, Constantin și Jean .

*

Fără îndoială, din această numeroasă familie, cel mai reprezentativ a fost *George Beza*, care s-a născut la 11 iulie 1907, la Constanța². Între 1914- 1917, urmează Școala generală nr. 4 din localitate, și, după un an de refugiu, Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța și-și finalizează studiile liceale la Silistra. La București, se dedică studiilor filologice și de drept³. În timpul studenției, debutează ca scriitor și ziarist - redactor politic - la cotidianul „Epoca”. Concomitent, din anul 1925, conduce organizația *Junimea Macedoneană* din Dobrogea, înființată de macedoneanul Gheorghe Murnu și de tatăl său, Dumitru Beza. De asemenea, devine membru al *Societății culturale macedo-română*, condusă de Iuliu Valaori. Pe George Beza îl regăsim și ca membru al Secției de tineret a Partidului Conservator.

---

¹ Împreună cu Dumitru Beza, a fost expulzat și N. Batzaria, viitorul scriitor.

² Romeo Hagiac susține această variantă, deși, în autobiografia lui George Beza din „Annales Franco-Roumaines”, locul de naștere este menționat ca fiind Ghimbați-Vlașca, iar data, 1.07. 1907.

³ În aceeași autobiografie, se specifică cum că George Beza a urmat cursuri universitare de literatură, istorie și Institutul de Navigație Civilă.

În toată această perioadă, lucrează la București, la Parchetul Tribunalului Ilfov, la Liceul „Mihai Viteazu” și la Inspectoratul școlar.

Se căsătorește, în 1929⁴, cu Vasilichia Baicu, cu care va avea trei copii: Ligia Maria, Emilia și Paul.

Între anii 1925-1935, George Beza militează pentru cauza națională a transferului populației macedonene din Balcani în România, în special în Dobrogea. Datorită presiunilor diplomatice ale Bulgariei, Italiei și URSS - care se opuneau acestei acțiuni -, el este urmărit și arestat de autoritățile române, agresat și încarcerat, pedeapsă pe care o efectuează din iulie 1930 până în iunie 1931, când este achitat⁵.

După efectuarea stagiului militar (1931-1932), George Beza urmează cursurile Institutului de Navigație Civilă, pe care le absolvă în 1939. În același an, este mobilizat și numit ofițer în Comandamentul militar al Porturilor Maritime, la Constanța. George Beza era comandantul național (pe țară) al gărzilor țărănești (național-țărănești). Din acei ani, datează colaborarea sa cu serviciile speciale britanice, reprezentate, în România, de grupul de agenți condus de maior Thomas Materson⁶, director al Societății Petrolifere Anglo-Române „Unirea”, cel ce conducea operațiile speciale de sabotaj, cu scopul împiedicării aprovizionării cu petrol a Germaniei naziste. De asemenea, George Beza a colaborat strâns cu Edwin (Eddy) Boxhall⁷,

---

⁴ Conform altor documente, cei doi se căsătoresc în 1935.

⁵ De fapt, George Beza cocheta cu mișcarea legionară și, în iulie 1930, este implicat într-un complot împotriva subsecretarului de stat la Ministerul de Interne Constantin Angelescu. George Beza este arestat, iar Corneliu Codreanu este apărătorul său și achitat, împreună cu complici săi, Alexandru Baicu - cumnatul său - și Gorănescu. Curând însă, Beza se va întoarce împotriva Căpitanului. cf. *Cronologie privind istoria mișcării legionare*, în „Almanahul Cuvântul”, 1941. În timpul procesului, este compus *Cântecul lui Beza*, „Olai Beza, Olai frate”. Autorul este Tida Cutina, bard popular aromân. În 1951, când George Beza era amenințat cu deportarea, acesta îi va trimite un bilet semnat cu sângele lui, prin care-l îndemna să scape și să se salveze de „dușmanii neamului românesc”: „Tu să trăiești ca să răzbuni neamul nostru”. Cf. Ion Faiter, *Simfonie pentru elevi și profesori*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2005, p. 56.

⁶ Grupul era format din frații lui Thomas Materson, Edward și Christopher, căpitanul Gardyiene de Chastelain (viitor colonel), maiorul A.C. Kendall, căpitanul Igor Porter, Bill Young, G. Gibson și Seton Watson.

⁷ Tatăl lui Edwin Boxhall, William G. Boxall, s-a născut în anul 1853, în Anglia, în localitatea Norwood. Mare comerciant, este trimis în România, la sfârșitul secolului XIX, de Cassa John Pitts, specializată în comerțul cu mașini agricole, ca să fondeze o sucursală a firmei la București, ceea ce face în 1883. Din 1893, preia șefia Cassei Watson & Youell, funcție pe care o deține timp de 17 ani. Se căsătorește și se stabilește în București, pe Aleea Carmen Sylva nr. 6. Din documentele aflate în posesia lui Romeo Hagiac, rezultă că la acea adresă locuiau și membrii familiei sale: soția Marie și copiii Madele și Edwin Boxhall. W. G.

Boxhall a mai îndeplinit, la finele secolului XIX, și funcția de viceconsul general al Statelor Unite și viceconsul al Marii Britanii.

În anii următori, până la începutul celui de-al Doilea Răzoi Mondial, familia Boxhall s-a încadrat în societatea românească. Astfel, Edwin Boxhall s-a căsătorit cu Eliza, fiica prințului Știrbey. Mama ei, Nadejde Știrbey, era sora lui I.C. Brătianu. Din căsătorie, a rezultat o fată, căsătorită cu Teddy Negroponte.

Primele informații pe care le avem la îndemână despre Edwin Boxhall se referă la activitatea sa de corespondent de război. Este vorba despre evenimentele din ianuarie 1919, când trupele române luptau ca să înăbușe rebeliunea comunistă antiromânească din Basarabia. În acele zile, Edwin Boxhall, locotenent în armata britanică, împreună cu alți doi corespondenți de presă de război, maiorul MacLaren și căpitanul Johnson, se aflau la Hotin, localitate ocupată de bandele bolșevice. De acolo, transmiteau reportaje și fotografii în favoarea insurgenților. La 19 ianuarie, trupele române ocupă, din nou, orașul și îi arestează pe englezi. Acest episod, extrem de grav, a fost destul de greu de aplanat și numai în urma declarației maiorului MacLaren, care recunoaște și regretă faptele petrecute.

Începutul celui de-al Doilea Răzoi Mondial îl găsește pe Edwin Boxhall director în industria petrolieră. În același timp, ca maior în armata engleză, face parte din grupul de agenți al serviciilor speciale, împreună cu colonelul Thomas Masterson, director general al societății petroliere „Unirea”, fratele său, colonelul Edward Masterson, colonelul Alfred Gardyene de Chastelaine, maiorul Igor Porter și alții. Sarcina grupului era sabotarea instalațiilor petroliere de pe Valea Prahovei și a transporturilor pe Dunăre, în scopul de a încetini și opri aprovizionarea cu petrol a puterilor Axei.

În 1940, după intrarea primelor trupe germane în România, membrii grupului de agenți britanici sunt nevoiți să părăsească țara, via Istanbul, drum pe care îl luase și George Beza. Ajuns la Londra, Edwin Boxhall începe o intensă propagandă contra Germaniei hitleriste și a dictaturii antonesciene. De asemenea, împreună cu Thomas Masterson, caută să organizeze, în Anglia, un puternic grup de emigranți români având același scop. Rezultatele negative se cunosc.

Edwin Boxhall a fost un adevărat prieten al familiei Beza, sprijinind-o atât în activitatea de propagandă în favoarea aliaților, cât și în viața personală, în țară, în Orientul Mijlociu și în Anglia.

În final, ceva inedit privitor la Edwin Boxhall: În toamna anului 1953, din dispoziția C.C. al P.C.R., clădirea în care funcționa Muzeul de Artă Populară a R.S.R., de la șosea (azi, Muzeul Țăranului Român), a trebuit să fie evacuată pentru a amenaja Muzeul Partidului Comunist Român. Romeo Hagiac, pe atunci contabilul șef al instituției, a contribuit, împreună cu colectivul devotat, la transferarea colecțiilor de artă - peste 17.000 de obiecte - într-o altă clădire, mult mai mică și improprie pentru un muzeu modern. Este vorba de Palatul Știrbey de pe Calea Victoriei, confiscat de comuniști și unde activa Uniunea Femeilor Democratice din România (U.F.D.R.). La plecarea lor, activistele au golit clădirea de tot mobilierul familiei Știrbey. Mai rămăsese biblioteca, peste 1.500 de volume, majoritatea în engleză. Spre stupoarea tuturor, cărțile au fost coborâte din pod și aruncate în mijlocul curții, cu scopul de a le trimite la topit, fiind considerate otravă pentru poporul muncitor. Deși domnul Hagiac a intervenit,

ginerile prințului Știrbey, atașat comercial la Ambasada Marii Britanii, unul din cei mai eficienți agenți britanici din Orientul Mijlociu. Unii cercetători tind să creadă că, datorită funcției importante pe care o deținea în P.N.Ț., este posibil a acesta să fi acționat cu aprobarea lui Maniu, mai ales că acțiunile ulterioare de colaborare cu Serviciul secret britanic au fost cunoscute și aprobate de liderul țărănist. De altfel, în 1939-1940, George Beza a întreținut relații oficiale și neoficiale cu A.C. Kendall, consulul englez la Constanța. În memoriile sale, Beza recunoaște că a menajat acțiunile serviciilor secrete engleze ce urmăreau sabotarea transporturilor de petrol și produse petroliere, pe Dunăre, spre Germania⁸.

Pe 15 august 1940, George Beza a fost numit comandantul operațiunilor de transbordare a populației române din Cadrilater în România, ca urmare a pierderii Dobrogei de Sud. Punctul de trecere era Turtucaia-Oltenița. Iar destinația era județul Ialomița⁹.

Între 1936-1938, ca patron al Tipografiei „Alfa” din București, își aduce aportul la imprimarea de materiale de propagandă antinazistă și anticomunistă¹⁰.

Încă de la Congresul legionarilor de la Târgu Mureș din 1936, George Beza este „condamnat la moarte”, figurând, astfel, pe listele negre ale acestora, alături de alte personalități ce urmau să fie eliminate: N. Iorga, V. Madgearu etc.

Odată cu venirea legionarilor la putere, situația lui George Beza s-a înrăutățit, mai ales în situația în care acesta se declară a fi adversar al nazismului și totalitarismului. În acesta sens, în calitate de comandant al gărzilor țărănești pe țară, dar și în virtutea legăturilor sale cu Serviciul secret britanic, George Beza a fost implicat în planul P.N.Ț. de organizarea rezistenței armate în scopul instaurării unui guvern de salvare națională în locul celui impus de Carol al II-lea, pentru a evita pierderea de teritorii și a rezista invaziei naziste ori

---

cerând să fie chemată Academia Română pentru a selecționa cele mai valoroase volume, față de fanatismul și incultura lor nu s-a putut face nimic. Încărcate vrac în basculante, toată biblioteca a fost dusă la topit. Romeo Hagiac a reușit, cu ajutorul gardienilor muzeului, să salveze un număr de doar 32 volume. Majoritatea cărților purtau semnătura E. Boxhall, ginerile prințului Știrbey. După Revoluția din Decembrie 1989, volumele salvate au fost donate, cu titlu gratuit, Muzeului Național de Istorie, împreună cu o notă privind povestea lor.

⁸ Traian D. Lazăr, *Iuliu Maniu și serviciile secrete (1940-1945)*, București, Mica Valahie, 2006, p. 11; G. Beza, *Misiune de război în serviciul cauzei aliate*, București, Ed. Albatros, 1991, p. 43, 44, 77, 132.

⁹ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 55.

¹⁰ *Anuarul Colegiului Național „Mircea cel Bătrân” din Constanța Anul școlar 1996-1997*, Constanța, 1997, p. 83.

sovietice. George Beza este autorul unei adevărate „rețele secrete de informații” a mișcării de rezistență internă condusă de Maniu și și al unei convenții reciproc avantajoasă „între rezistența română și serviciile de informații britanice”¹¹.

În această situație, cu sprijinul Partidului Național Țărănesc și a Serviciilor speciale britanice, pe 10 noiembrie 1940, se refugiază, împreună cu soția și cei doi copii, la Istanbul, unde ajung cu motonava „Transilvania”. De fapt, Maniu încearcă să-l salveze și-l trimite să pregătească terenul pentru ca Istanbulul să devină capitala proiectatului Comitet Democratic Român, „ca să mă pun în legătură cu englezii – S.O.E.- n.n.”¹² și de a crea o mișcare a românilor liberi în Orientul Apropiat (sub această denumire, Beza înțelege opoziția politică democratică externă)¹³. Aici va începe lunga activitate politică în favoarea Națiunilor Unite și în apărarea adevăratelor interese ale României. În colaborare cu ale Special Operation Executive (S.O.E.), pregătește înființarea Mișcării Românilor Liberi. De asemenea, aici a redactat o serie de materiale de propagandă antilegionară¹⁴.

La sfârșitul anului 1940, George Beza, împreună cu Pavel Pavel, Corneliu Bianu și Ștefan Nenițescu, înființează Mișcarea Românilor Liberi (M.R.L.) din Orientul Mijlociu, care va activa până la sfârșitul războiului. El va ține legătura și cu Comitetul Democratic Român (C.N.R.) de la Londra, în care activa și ruda sa, Marcu Beza, precum și cu colonelul Thomas Materson și maiorul Edwin Boxhall, agenți britanici ce sprijineau și încercau să organizeze emigrația română (acțiune eșuată datorită rivalității dintre grupările Viorel Virgil Tilea și cea a lui Victor Cornea¹⁵). Autoritățile britanice aprobaseră apariția unei publicații a Comitetului Românilor liberi, din a cărei redacție făcea parte și George Beza¹⁶.

Nu stă mult în Turcia, căci i se ceruse extrădarea. În aceste condiții, este sfătuit de prietenii săi britanici să plece la Ierusalim, unde George Beza lucrează la Biroul Liber de Presă și Propagandă și întemeiază și conduce, ca director, postul de radio „Independența

---

¹¹ După plecarea sa din țară, rețeaua a fost condusă de fratele său, Ion (Jean) Beza, aviator radiotelegrafist, membru al nucleului clandestin al asociației „Pro Transilvania”. Traian D. Lazăr, *op. cit.*, p. 63.

¹² G. Beza, *op. cit.*, p. 73, 11.

¹³ Traian D. Lazăr, *op. cit.*, p. 70.

¹⁴ Broșurile „Statul legionar-instrument nazist” și „Misiunea combatanților din Mișcarea de rezistență și Eliberare” cf. *Ibidem*

¹⁵ Mișcarea Românilor Liberi (M.R.L.) condusă de V.V. Tilea și Comitetul Democratic Român (R.D.C.), având ca șef pe prof. Victor Cornea.

¹⁶ V.Fl. Dobrinescu, *Emigrația română din lumea anglo-saxonă 1939-1945*, Institutul European Iași - Istorie și diplomație, 1993, p. 96.

României", post la care s-au auzit, adesea, vocile soților Beza și a altor români, luptători pentru democrație.

În decembrie 1941, România declară război Angliei. Ca urmare, în iulie 1942, Forțele Speciale crează secții românești ale S.O.E. și ale Political Warfare Executive (P.W.E.)¹⁷. În noile condiții, maiorul Gardyene de Chastelain, care făcea parte din serviciile secrete britanice, îi cere lui George Beza să închidă postul de radio de la Ierusalim și să plece la Cairo, unde urma să primească alte însărcinări. În consecință, în luna mai 1942, George Beza, împreună cu familia sa, ajunge în Egipt. Acolo se angajează ca voluntar cu statut de ofițer în armata britanică, încadrat în serviciile speciale de pe lângă Cartierul General al Forțelor Aliate din Orientul Mijlociu (D.G.Q.G.). În această calitate, continuă activitatea de propagandă contra forțelor Axei prin editarea de periodice - în cadrul Mișcării Românilor Liberi -, buletine de informație, manifeste etc. De asemenea, contribuie, împreună cu soția sa, Vasilichia Beza, la emisiunile postului de radio „L'indépendance Roumaine”. În același timp, George Beza păstrează permanente legături cu mișcarea de rezistență și eliberare din țară - prin mesaje, instrucțiuni și materiale de propagandă -, mișcare la care aderase și Jean (Ioan) Beza, fratele său.

În luna iulie 1942, nemții ajunseseră la apogeul cuceririlor din Europa și în Africa de Nord, unde, armata lui Rommel se găsea la El Alamein, amenințând capitala, Cairo. Dată fiind gravitatea situației, autoritățile britanice dispun ca familiile străinilor care lucrau în Egipt să părăsească țara. În aceste condiții, familia lui George Beza se îmbarcă pe transatlanticul „Britania”, însoțiți fiind de generalul Maitland Wilson, de maiorul Hugh Seton-Watson și de soția și fiica colonelului Masterson. După o lungă și periculoasă călătorie prin Oceanul Indian și Atlantic, familia ajunge la Liverpool, unde era așteptată de Edwin Boxhall. Acesta îi instalează la Londra, Kensigton, unde locuiesc până în 1945, când vor reveni în țară.

După război, pentru meritele sale, George Beza primește din partea comandantului-șef al marelui Cartier general din Orientul Mijlociu, generalul sir C. Paget, atestatul prin care se certifică următoarele: „în perioada 1941-1945, dl. George Beza a servit fidel și loial cauza aliată, și prin acțiunea sa, a contribuit la eliberarea României”¹⁸. De asemenea, i se propune, ca o recunoaștere a serviciilor sale, să devină consilier în Ministerul Afacerilor Externe britanic.

La conferința din 15 mai 1946, Iuliu Maniu, președintele Partidului

---

¹⁷ Scopul acestor organizații era de a susține rezistența contra nazismului și a totalitarismului din Europa.

¹⁸ Atestat no: B/124 din 28 iunie 1945.

Național Țărănesc, declara: „Am întreprins și am dirijat, pentru reușita acțiunii de la 23 August 1944, o vastă acțiune pe plan exterior, începând cu toamna anului 1940, prin intermediul prietenilor mei Gr. Niculescu-Buzești și ing. V.R. Georgescu și prin delegații mei în străinătate care au fost: C. Bianu, G. Beza, St. Nenițescu, P. Pavel”.

De asemenea, George Beza primește numeroase distincții: Certificat de Compagnion în lupta pentru eliberarea Europei, Crucea de Combatant al Europei, Steaua de Argint al Antantei Cordiale etc.

Considerând că locul său este în România, se repatriază în 1945, cu toată familia. Între 1945-1946 este redactor al ziarului „Era Nouă”. Se stabilește, apoi, la Ferma Snagov. Este șomer. În 1948, se mută de la București la Sacalaz, județul Timiș, unde, timp de un an, este profesor suplinitor și, apoi, din nou, șomer. Va mai fi profesor, timp de un an, la Școala Profesională de Chimie din Timișoara și la Școala Tehnică Metalurgică Roman.

Din nefericire, ca și în cazul altor patrioți, în 1951, este arestat și condamnat la închisoare. Parcurge, pe rând, faimoasele închisori Uranus, Ocnele Mari, Margineni, Gherla¹⁹, timp în care familia sa este trimisă cu domiciliu obligatoriu la Roman.

Eliberat în 1956²⁰, George Beza revine la București, împreună cu soția și cei trei copii. Fără serviciu, va trăi, în condiții foarte grele, timp de 17 ani. Până la pensionare pe caz de boală - 1968 -, va fi impiecat de mișcare, învățător suplinitor, administrator de bloc, traducător, bibliotecar. În acest timp, se va ocupa de problemele aromânilor din Bărăgan.

În 1971, la intervenția generalului De Gaulle și a președintelui Richard Nixon, autoritățile comuniste îi acordă dreptul de a emigra împreună cu familia sa. Pleacă din țară și se stabilește în Franța, la Paris, unde, în 1977, obține cetățenia franceză. Activează, în continuare, pe tărâmul publicistic și în lupta politică, de această dată, contra comunismului. În același timp, lucrează la Universitatea de la Nanterre și la Școala Practică de Înalte Studii Politice din Paris.

La Paris, soții Beza activează în numeroase asociații de foști combatanți aliați: Royal British Legion, Federations de Combatants, Union Mondiale des Intellectueles. De asemenea editează revista „Annales Franco-Roumaine”, relansează și conduce revista „Europe”, iar Vasilichia Beza editează revista „Roumanie-Euromania” și colaborează cu publicația americană „The Justice”.

După revoluția din 1989, George Beza revine, de mai multe ori, în țară. În 1991, participă la lansarea cărții sale *Misiune de Război în*

---

¹⁹ Despre interogatoriu și închisori, vezi Ion Faiter, *op. cit.*, p. 58.

²⁰ Alte documente dau data eliberării ca fiind 1955.

Serviciul Cauzei Aliate-România în vâltoarea celui de-al doilea război mondial, tradusă din limba franceză. Se stinge din viață în 1995, la Paris, și este înmormântat în Franța.

*

Vasilichia (Vasilica) Beza (1913-1999), soția lui George Beza, născută Baicu, sora lui Alexandru Baicu. Urmează Școala normală din Turnu Măgurele, completându-și studiile când își urmează soțul în exil, la Constantinopol, Ierusalim și Cairo, devenind profesoară de limba engleză. Predă, între 1932-1940, engleza, româna, istoria și geografia. În toți acești ani, ea va contribui la toate activitățile de propagandă ale soțului, atât în Orient cât și la Paris, unde ajunge după emigrarea familiei în Franța.

A fost membră a P.N.Ț. - moștenire, poate, din partea tatălui său.

După sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, întoarsă în țară, a lucrat la Direcția Studii a Ministerului Educației, ocupându-se cu organizarea cursurilor în limba engleză pentru cadrele didactice și elevii bucureșteni. Misiunea sovietică de control din România a dispus însă, pentru familia lui George Beza, deportarea, domiciliu forțat.

În urma intervențiilor din Anglia, Franța, SUA și Israel, în 1969, familia Beza a primit aprobarea emigrării în Franța, unde Vasilichia Beza se naturalizează, în 1977, devenind cetățean francez. Aici activează în numeroase asociații culturale și ale foștilor combatanți și de rezistență.

Fondatoare și co-redactor al revistei pariziene „Annales Franco-Roumaines”, colaboratoare a revistei franceze „Europa” și redactor al revistei „The Justice/Dreptatea” - organ independent de informare al românilor din America” din 1984, Vasilichia Beza este și autoar de cărți: *Short tales for tiny people, Letters for and from far away, Colecție de conferințe radiodifuzate 1941-1944*²¹, *Les postulats de la Romanie, Între două lumi*.

Copiii familie Beza se separă și pleacă fiecare pe drumul său. Fata cea mare, Ligia-Maria Beza (măritată Isfan) se stabilește în Canada-Quebec, a doua fată, Emilia (măritată Loridan) rămâne în Franța, lângă părinții ei, iar băiatul, Paul Beza, pleacă la Londra, unde se căsătorește cu Miriam Vlad și unde trăiește și azi, fiind om de afaceri. La rândul lor, cele două tinere familii au câte doi copii, dintre care Emilia Beza și Ana-Maria Beza locuiesc la Londra, ceilalți în Canada.

*

Jean (Ioan) Beza, frate cu George Beza, s-a născut la 15 februarie

---

²¹ „The Justice- Dreptatea”, XI, nr. 2 (100), iun.-iul. 1984, p. 4-7.

1909, la Constanța. După terminarea studiilor liceale, devine aviator, radio-telegrafist de bord, în serviciul companiei române „Lares”. Ca și frații săi, militează, în cadrul organizațiilor tineretului macedonean, pentru transferul aromânilor din Balcani în Dobrogea. În 1936, devine membru al P.N.Ț.

După pierderea teritoriilor românești, ia contact cu amicii săi politici pentru a crea o mișcare de rezistență împotriva nazismului. În ianuarie 1941, ia legătura cu Mișcarea Românilor Liberi din Orientul Apropiat, condusă de George Beza, și acceptă sarcina de a organiza o rețea de T.F.S. în serviciul aliaților. Scopul era de a transmite mesaje politice și informații militare destinate a servi în războiul contra Germaniei hitleriste.

La 14-15 august 1941, 13 membri ai Mișcării Române de Rezistență au fost arestați. Între aceștia și Jean Beza²². Membrii grupului sunt anchetați, condamnați la închisoare și eliberați la 23 august 1944. După război, pentru meritele sale în slujba aliaților, Jean Beza primește de la mareșalul H. Alexander, comandantul suprem aliat în Mediterana, „Certificatul de Patriot” și este decorat cu „Order of the British Empire”.

La 17 Iunie 1948, Jean Beza este răpit de pe stradă și arestat, fără avizul autorităților române, de organele sovietice N.K.V.D. Este trimis în U.R.S.S., anchetat, torturat și condamnat la moarte, pedeapsă comutată în 25 de ani de închisoare în lagărele sovietice din Siberia. În decembrie 1955, este eliberat, după 7 ani de închisoare, și revine în țară. Slăbit, bolnav și de nerecunoscut, se stinge din viață în ianuarie 1958, la vârsta de 49 de ani.

*

Constantin Beza, cel mai mic dintre frați, s-a născut la 25 decembrie 1910, la Constanța. După terminarea liceului, urmează Dreptul. Datorită convingerilor sale politice, Constantin Beza devine fondatorul unei mișcări de rezistență independente, dar care colabora cu Serviciile secrete britanice aflate în România. După plecarea agenților britanici în 1940, militează pentru ieșirea României din război. Întors de pe front, este acuzat de legionarism, arestat și, în

---

²² În vara anului 1941, S.S.I.-ul a depistat mai multe secțiuni de spionaj englez în România, implicați fiind ing. Ioan Popovici - director al Societății Petrolifere „Unirea”, care primise de la Chastelaine, înainte ca acesta să părăsească România, 44 milioane lei, pentru organizarea acțiunilor respective -, Vișa Augustin, Bălan Iuliu, Beza Ioan, ing. Rică Georgescu, Gheorghe Dinu - ziarist la „Timpul”-, Ștefan Cosmovici, Mihai Iaroslavici. Organele S.S.I. au constatat, cu prilejul anchetei, că aceștia transmisese 53 de mesaje cu caracter militar, politic și economic. Totodată, se descoperise legătura lor cu Inteligența Service-ul de la Istanbul cf. V.FI. Dobrinescu, *op. cit.*, p. 89.

decembrie 1943, este condamnat la închisoare. Eliberat după 23 august 1944, pleacă din București în Banat și se stabilește ca profesor, la Tomnatic, localitate unde exista o puternică comunitate de macedoneni. Dar, Constantin Beza nu are parte de liniște nici acolo. Urmărit de securitate, este arestat în 1951 și, fără judecată, este trimis la muncă forțată la Canal, după care, împreună cu macedonenii din Banat, este deportat cu familia, în Bărăgan. La 20 decembrie 1959, este eliberat odată cu ai săi.

Neputând să profeseze avocatura având „dosar”, Constantin Beza se reprofilează ca tehnician, lucrând până la pensionare. Se sfârșește din viață la 19 august 1978.

Cei doi băieți ai săi, Ion Beza și Cristian Beza, au emigrat și trăiesc în Franța, la Paris.

*

Marcu Beza, văr cu Dumitru Beza, s-a născut în 1883, în comuna Vlahcristura Macedonă, în Grecia. Studiile le face la Monastir (Bitolia)²³. Ca și alți macedoneni, se refugiază în România, stabilindu-se la București, unde devine profesor și scriitor. Intră în diplomație și, în timpul Primului Război Mondial, este trimis consul la Ierusalim și Cairo.

Al Doilea Război Mondial îl găsește la Londra. Contribuie, și el, la alcătuirea Mișcării din Orientul Apropiat, organizată de George Beza. În timpul cedărilor teritoriale de către România, Marcu Beza lucrează la Legația României în capitala Angliei²⁴.

La Londra, face parte, la început, din Comitetul Național Român, sprijinit de maiorul Edwin Boxall și de colonelul Ed. Masterson. Comitetul îl avea ca președinte pe V. V. Tilea și ca membri pe Ion Rațiu, D. Dimăncescu, C. Vârcolici și Otto Șmilovici.

În 1941, când românii din emigrație se separă în două grupări, Marcu Beza se înscrie, ca membru, în mișcarea Comitetul Democratic Român (R.D.C.), creată la 1 mai, de avocatul și profesorul universitar Victor Cornea (1901-1970), mișcare de orientare manistă, el părăsind, astfel, gruparea lui V.V. Tilea.

---

²³ Conform datelor din *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Ed. științifică și enciclopedică, 1978, p. 59, Marcu Beza s-a născut în 1885, la Kesura (Grecia) și moare în 1949. Studiile liceale le urmează la Bitolj (Iugoslavia, 1903) și pe cele universitare la București (1908). Din 1909, activează în diplomație și este docent al Universității de la Londra. Este membru corespondent al Academiei Române. Nicolae Iorga face referiri la el în lucrările *Legături românești cu muntele Sinai. Observații la comunicarea d-lui Beza*, București, 1932 și *Legături descoperite de d. M. Beza cu mănăstirile Meteorele din Tesalia*, București, 1934.

²⁴ Traian D. Lazăr, *op. cit.*, p. 66.

Marcu Beza s-a remarcat și pe plan publicistic. În 1941, publică *Bessarabia and Transylvania. An explanation*. Peste un an, susține conferința *Poezia populară și Balcanii*.

După război, Marcu Beza revine în România și se oferă să lucreze ca profesor universitar de arheologie, dar este împiedicat de regimul de ocupație sovietic.

Marcu Beza nu a fost doar un luptător activ, ci și un eseist, critic literar, folclorist, poet, prozator și traducător, primul nostru mare anglist. Din 1925, a fost membru corespondent al Academiei Române.

Acesta a debutat editorial în 1903 cu volumul *De la noi* (proză scurtă în dialectul macedo-român) și, în anii următori, a redactat revista „Grai bun” (1906-1909).

Un loc aparte în preocupările și scrisul lui Marcu Beza îl ocupă și însemnări din călătoriile sale în Orient (Peninsula Balcanică, Grecia continentală și insulară, Asia Mică, Orientul Apropiat, cu predilecție pentru Muntele Athos, Egipt și Locurile Sfinte). De aici și tematica cercetărilor sale: căutarea „moștenirii bizantine” și a urmelor istorice și legendare lăsate de vlahii din vechime.

Marcu Beza nu e doar un simplu turist superior, nu călătorește doar din plăcere și curiozitate particulară, ci face adevărată muncă de investigație și documentare erudită.

Drept dovadă, volumele sale în română și în engleză, apărute în România și în Anglia, publicate în timpul vieții sale și postmortem: *Din viața aromanilor* (1914), *Paganism in Roumanian folklore* (1928), *Romanul englez contimporan* (1928), *Shakespeare in Roumania* (1931), *Biblioteci mănăstirești la Muntele Athos* (1933), *Lands of many religions: Palestine, Syria, Cyprus and Mount Sinai* (1934), *Vechi legături cu Anglia* (1938), *Urme românești la Atena și Ierusalim* (1939), *Byzantine art in Roumania* (1940), *Bessarabia and Transylvania. An explanation. With five maps* (1940), *Frontiers of Rumania' with two maps* (1941), *The Rumanian Church* (1943), *Heritage of Byzantium* (1947), *Romantismul: romanul englez* (1999), *Pe tărâmurile biblice: Palestina, Siria, Cipru și Muntele Sinai* (2000)²⁵.

Marcu Beza se stinge din viață în anul 1948, la doi ani de la întoarcerea în țară.

*

Traian Beza, frate cu Dumitru Beza. S-a născut tot la Avidela, regiunea Grebna. A îmbrățișat cariera diplomatică, ajungând, se pare, consul în Venezuela.

---

²⁵ Răzvan Codrescu, *Marcu Beza - diplomatul și cărturarul*, cf. [sfioaniacobhozevitul.wordpress.com/resurse/marcu-beza-rost](https://biblioteca-digitala.ro/sfioaniacobhozevitul.wordpress.com/resurse/marcu-beza-rost).

*

Sofia Beza, a doua fiică a lui Dumitru Beza, s-a născut la Constanța, s-a măritat cu I. Diaconescu, a emigrat în Franța.

*

Maria (Mărioara) Beza, prima fiică a lui Dumitru Beza, s-a născut în 1904, la Constanța. A rămas în țară, s-a căsătorit cu juristul Ion Chiriacescu. Fiica ei, Ligia-Paula Panaitescu, nepoata lui Dumitru Beza, are un fiu, Alexandru, care, în 1990, a emigrat în Canada, împreună cu soția sa, Oana Hagiac, locuind în prezent la Montreal (Quebec).

Acesta este destinul membrilor familiei Beza, o familie de patrioți, care au luptat și suferit pentru binele țării lor.

Astăzi, toți urmașii lor au emigrat în străinătate.

ANEXĂ

Correspondență specială din Ierusalim de la Teșu SOLOMOVICI²⁶:
Monument la Ierusalim pentru patriotul roman George Beza

O stâncă de patru tone a fost tăiată din Munții Ierusalimului pentru a deveni un monument „In memoriam” românului George Beza. La inaugurare, pe 24 martie, vor participa președintele României, Ion Iliescu și ministrul Culturii și Cultelor, acad. Răzvan Teodorescu.

Emoția încercată în urmă cu vreo patru ani pe când umblam prin Ierusalim și căutam în arhive urmele lăsate de românul George Beza în anii trăiți în Palestina, era aproape uitată. Scrisesem despre Beza câteva articole în publicațiile israeliene și în „Ziua” bucureșteană, îi închinaseam un capitol în cartea *România Iudaică* și în câteva întâlniri cu miniștri români și personalități israeliene sugerasem că românului Beza i se cuvine un „Exeggi monumentum” la Ierusalim. În lumea grăbită și agitată în care trăim, pierdusem nădejdea că se va găsi energia să i se acorde lui Beza, post-mortem, dramul de suflet. Sămânța aruncată de mine avea să dea, totuși, roade.

Un patriot român, anti-nazist la Ierusalim

Născut la Constanța, în 1907, George Beza a studiat filologia, apoi s-a dedicat ziaristicii. Membru al Partidului Național Țărănesc, el și-a exprimat oroarea față de hitlerism și a fost silit să se expatrieze, mai întâi la Istanbul, apoi la Ierusalim. Aici, împreună cu un grup de tineri intelectuali evrei și români a tipărit un ziar antifascist și a înființat

---

²⁶ www.romania-israel.com/portal.

postul de radio *Independența României*. La sfârșitul războiului, i s-a acordat statutul de ofițer englez și a fost decorat de comandantul șef al Forțelor Aliate din Orientul Mijlociu pentru contribuția adusă la înfrângerea nazismului. O diplomă atesta că „George Beza a servit cu credință și loialitate cauza aliată și prin acțiunea sa a contribuit la eliberarea Europei”. Centrul cultural Israeliano-Român din Tel Aviv, al cărui președinte sunt, a avut inițiativa de a așeza la Ierusalim, acolo unde a trăit și a activat George Beza o placă de marmură „In memoriam”. Totul s-a realizat abia după ce la conducerea Departamentului României de Pretutindeni al Ministerului de Externe a fost instalat Eugen Uricaru, un scriitor de valoare, care știe și să acționeze repede. Diplomatul Gheorghe Popescu a bătut insistent la diferite uși de la Ministerul de Externe. El i-a vorbit lui Eugen Uricaru de românul uitat de la Ierusalim și lucrurile au început să se miște. Ieri, o stâncă de patru tone a fost instalată în grădina Bisericii Românești din Ierusalim. Concepția arhitecturală aparține profesorului arhitect Vasilescu, care construiește și Așezământul Religios Românesc de la Ierihon. De problemele ingineresti s-a ocupat Israel Bar, un israelian cu o inimă mare și darnic. Pe stâncă memorială vor fi fixate o placă în numele României, și încă una, a Centrului Cultural Israeliano-Român, care a avut inițiativa și a asigurat mijloacele financiare pentru realizarea proiectului. Textul, scris în ebraică și în românește, omagiază un patriot și un luptător antifascist. Președintele României, Ion Iliescu, va dezveli monumentul la 24 martie, cu prilejul vizitei sale în Israel. La ceremonie va participa și ministrul Culturii și Cultelor, acad. Răzvan Teodorescu. Vor mai fi prezenți fiul lui George Beza, Paul, cu soția și copiii săi. Paul Beza²⁷ avea cinci ani când tatăl său l-a adus din

---

²⁷ Paul Michael Beza, s-a născut în România, la 2 noiembrie 1935, și s-a stabilit, cu familia, în Marea Britanie. Este inginer diplomat și membru al unor asociații profesionale: membru al Institute of Export și al Institute of Directors, Fellow al Institute of sales and Marketing Management, membru al Institute of Directors, membru al Srpska Drustva za Kontrolu bez Razaranje, membru al Society of Automotive Engineers și membru fondator al Societății Aeronautice și Astronautice Române. În noiembrie 2005, ca recunoaștere a activității susținute în promovarea și strângerea legăturilor în cadrul comunității românești din Marea Britanie și pentru asigurarea unui climat favorabil dezvoltării relațiilor economice dintre cele două țări, președintele României, Traian Băsescu, i-a conferit lui Paul Michael Beza Ordinul Național „Serviciul Credincios” în gradul de ofițer.

Paul Beza a fondat Camera de Comerț Britanică Română în iunie 1998 și a fost primul președinte al acesteia. Până în iunie 2007, a fost Epitrop al „The Princess Margarita of Romania Trust” din Marea Britanie și, tot până atunci, președinte al Societății Brittain Engineering Ltd. și al filialei române a acesteia, Brittain Engineering SE Europe SLR, fondată în 1992. Până în 2009, a fost epitrop

București la Ierusalim. „Sunt groaznic de emoționat” - mi-a declarat prin telefon Paul Beza, care trăiește la Londra. *Voi sosi la Ierusalim cu toată familia și cu mulți prieteni englezi. N-am cuvinte destule ca să pot mulțumi Guvernului de la București și Centrului Cultural Israeliano-Român din Tel Aviv pentru tot ce-au făcut întru eternizarea memoriei tatălui meu.*”

---

al Fundației de caritate „The Romanian Orthodox Church and Centre” din Londra. La împlinirea a 74 de ani, Paul Beza a renunțat la toate funcțiile publice.

Implicarea sa în comerțul cu Europa Centrală și de Est a început în anii 1970 și a inclus nu doar interesele sale, ci și ajutorarea altor persoane și organizații interesate în această zonă. A fost membru al Comitetelor român, cehoslovac și ungar al Camerei de Comerț și Industrie din Londra, unde, de altfel, a și condus Comitetul Român la sfârșitul anilor 1980-începutul anilor 1990, al Anglo-Yugoslav Trade Council, a fost cooptat în echipa britanică a Comisiilor Mixte Guvernamentale pentru Cehoslovacia și România. După 1989, a fost un factor hotărâtor al creării unei „joint venture” între Camera de Comerț din Londra și Confederația Industriei Britanice, The British-Romanian Trade Committee, care, în timp, s-a transformat în British Romanian Chamber of Commerce. Paul Beza și Societatea Brittain Engineering Ltd. sunt doi fondatori legali ai acesteia.

Paul Beza a fost membru al East European Trade Council, un corp de consilieri pentru legăturile comerciale cu U.R.S.S. și Europa de Est, până la desființarea acestuia, în anii 1990.

În afară de articole și publicații în domeniile sale de specialitate, a contribuit la redactarea primelor ghiduri publicate de Confederația Industriei Britanice, sub titlurile *Doing business with România and Bulgaria*, esențiale la timpul respectiv datorită schimbărilor dramatice aduse de prășirea regimurilor și sistemelor economice comuniste. Paul Beza a scris articole pentru diverse publicații în Marea Britanie, Franța, România și alte țări central-est europene, a dat interviuri la BBC World Service, la televiziunea franceză și posturi de radio și televiziune din Iugoslavia și, ulterior, din țările fostei Iugoslavii.

Paul Beza este Membru al The Special Fosces Club din Marea Britanie, al The European Atlantic Group, al The National Geographic Society și al Fundației „Memento” de recuperare a memoriei detenției comuniste (Timișoara).

Are două fete, ambele în Marea Britanie: cea mare, Anne-Marie Martin este director executiv al British Romanian Chamber of Commerce și director de marketing și comunicații al Council of British Chamber of Commerce in Europe, epitrop al Fundației Principesa Margareta a României. În 2008, i s-a decernat Medalia Regelui Mihai I pentru loialitate. Fiica cea mică, Emily Beza este pictor profesionist. Are un nepot, Alin, elev la colegiul Colfe's la Londra și o nepoată, Lia, studentă la Universitatea din Cardiff.

Paul Beza a recuperat din arhiva Special Operations Executive materialele rămase privitor la activitatea tatălui său, George Beza, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (puținele, majoritatea au fost arse în 1942 și, în alt rând, în 1945).

Trăiește acum cu precădere în Cipru (Larnaca) și România (București și Viscri-jud. Brașov), împreună cu soția sa, Maria Beza.

Fiul lui George Beza ne-a trimis la redacție următoarea scrisoare: „Mulțumesc pe această cale domnului Sorin Roșca Stănescu și întregului colectiv al ziarului pentru interesul ziaristic acordat istoriei contribuției aduse de tatăl meu, George Beza, la victoria cauzei aliate în timpul celui de al Doilea Război Mondial.

Familia mea și cu mine suntem adânc mișcați de recunoașterea, după atâția ani, de către conducerea României, a eroismului de care au dat dovadă George Beza și echipa sa, într-un moment când se credea că Germania nazistă era invincibilă și că oricine va regreta îndrăzneala de a-i fi rezistat. Nu trebuie uitat că la vremea respectivă trupele germane atinseseră Marea Mânecii, că Europa Centrală și Răsăriteană era împărțită între Germania lui Hitler și Uniunea Sovietică a lui Stalin și că singura națiune majoră care mai era în război cu puterile Axei era Marea Britanie. În acel an, situația părea disperată. În pofida acestei situații, cei care s-au raliat SOE (Executivul Operațiunilor Speciale britanice), cu toți voluntarii, erau de altă părere, iar cursul pe care l-a luat ulterior războiul le-a dat, în cele din urmă, dreptate. Doresc să aduc mulțumiri inițiatorilor acestui proiect, Centrului Cultural Israeliano-Român, și președintelui acestuia, dl. Teșu Solomonovici, ca și tuturor celor care au contribuit la înălțarea la Ierusalim a unui monument în memoria tatălui meu, George Beza. M-ar bucura să văd cât mai mulți prieteni, vechi și noi, la ceremonia inaugurării monumentului”.

DESTINY OF THE AROMANIAN BEZA FAMILY

Abstract

The article represents a first attempt in presenting the Aromanian Beza family. Undoubtedly, the main personality is George Beza, writer, journalist, marine officer, member of PNȚ, employee of British Intelligence, founder of the Movement of Free Romanians from Middle East. The authors also present, though in less detail, other members of the family: Vasilichia Beza – wife of George Beza-, Jean (Ioan) Beza, Constantin Beza, Marcu Beza, Traian Beza, Sofia Beza, Maria Beza, who were all involved in the fight of the Romanian emigration for resistance during World War II.

Keywords: George Beza, Marcu Beza, Vasilichia Beza, emigration, Movement of Free Romanians.